

Self-assessment duurzaamheidsrisico's 2023 pensioenfondsen

Het self-assessment is grotendeels gebaseerd op de recent gepubliceerde [Gids voor beheersing van klimaat- en milieurisico's](#). Naast de Gids, die cross-sectoraal is, haakt het self-assessment ook aan bij de huidige wettelijke vereisten, vandaar dat er in het self-assessment in de vraagstelling vaak gesproken wordt over 'duurzaamheidsrisico's' in plaats van 'klimaat-en milieurisico's'.

Met behulp van deze self-assessment willen wij een initieel beeld vormen van de huidige stand van zaken met betrekking tot de implementatie van het thema 'duurzaamheid' in de dagelijkse gang van zaken binnen uw instelling, zoals de strategiebepaling, inrichting van de governance, het reguliere risicomanagementproces en de informatievoorziening.

Bedrijfsmodel en Strategie

Instellingen dienen rekening te houden met alle materiële risico's waaraan het bedrijfsmodel kan blootstaan. Deze risico's kunnen onder meer voortkomen uit ontwikkelingen in de bedrijfsomgeving. Klimaatverandering en milieuaantasting kunnen deze omgeving beïnvloeden en risico's vormen die het bedrijfsmodel raken. Zo kan een verhoogd overstromingsrisico het vestigingsklimaat van een regio minder aantrekkelijk maken. Een instelling die afhankelijk is van inkomsten uit deze regio krijgt op termijn mogelijk te maken met een lager verdienvermogen. Tegelijkertijd kunnen klimaatverandering en milieuaantasting kansen bieden die het verdienvermogen van de instelling kunnen bestendigen. Aan de hand van een materialiteitsanalyse kan de instelling bepalen welke risico's uit de omgevingsanalyse een materieel risico vormen.

Vraag 1

In welke fase bevindt uw instelling zich bij het in kaart brengen van de mogelijke impact van duurzaamheidsrisico's?

- Nog niet gestart
- In beginfase
- Ontwikkelingsfase, kwaliteit nog onvoldoende
- Doorontwikkelingsfase kwaliteit is voldoende
- Continue verbetering, kwaliteit is goed

Vraag 2

In welk jaar heeft uw instelling (voor het laatst) een materialiteitsanalyse (risico-analyse) uitgevoerd ten aanzien van duurzaamheidsrisico's?

- 2023
- 2022
- 2021
- 2020
- 2019
- niet uitgevoerd omdat _____

Toelichting:

Een goede manier om de risico's (of kansen) voor het bedrijfsmodel in beeld te brengen is deze te inventariseren op het niveau van sectoren, geografische gebieden en diensten waarin de instelling actief is of actief wil worden. Daarbij kan de instelling aangeven op welke termijn deze risico's zich waarschijnlijk materialiseren. Sommige klimaat- en milieurisico's kunnen zich voordoen binnen de reguliere planningscyclus, zoals reputatie-effecten of extreme weersomstandigheden. Andere

risico's, zoals technologische doorbraken, kunnen op langere termijn spelen en het bedrijfsmodel beïnvloeden.

Financiële instellingen dienen materiële risico's adequaat te beheersen. Dat geldt eveneens voor materiële klimaat- en milieurisico's. Of klimaat- en milieurisico's materieel zijn voor de instelling kan worden vastgesteld aan de hand van een materialiteitsanalyse. Zie de Gids voor beheersing van klimaat- en milieurisico's, pagina 11 voor meer uitleg.

Vraag 3

Indien uw instelling in de afgelopen vijf jaar een materialiteitsanalyse heeft uitgevoerd, klik dan aan wat van toepassing is.

Bij deze vraag wordt een tabel weergegeven met risicogebieden financieel risico klimaatverandering fysiek, financieel risico klimaatverandering transitie, niet-financieel risico klimaatverandering, risico van milieuschade, risico van sociale factoren en risico governance factoren waarbij de vragen worden gesteld of er een materialiteitsanalyse is uitgevoerd en of het risico materieel is. Voorts wordt per risico de vraag gesteld hoeveel procent van de assets/verzekeringsverplichtingen in scope is geweest bij de materialiteitsanalyse en welke methode daarbij is gevolgd (kwalitatieve en/of kwantitatieve analyse).

Toelichting:

Risico: In deze tabel maken we onderscheid tussen de risico's ten aanzien van klimaatverandering transitie (zoals verandering in wet- en regelgeving), klimaatverandering fysiek (zoals overstromingen), milieuschade (zoals biodiversiteitsverlies), sociale factoren (zoals mensenrechtenschendingen en kinderarbeid) en governance (zoals corruptie). Daarnaast maken we bij klimaat, omdat de data en methodes daarvoor redelijk toereikend zijn, onderscheid tussen financieel en niet-financieel risico. Een voorbeeld van een niet-financieel risico is reputatie risico.

Methode: Er zijn meerdere methodes om duurzaamheidsrisico's in kaart te brengen. Een methode is bijvoorbeeld een kwalitatieve analyse op basis van wetenschappelijke inzichten en expert judgement. Andere meer kwantitatieve methodes zijn het inzichtelijk maken van de blootstelling ten aanzien van de duurzaamheidsfactoren en scenario analyses.

Vraag 4

Heeft u naar aanleiding van uw analyses ten aanzien van duurzaamheidsrisico's de strategie of het beleid geactualiseerd?

- Ja
- Nee
- N.v.t. want de analyse is niet uitgevoerd

Indien ja, vink aan wat van toepassing is:

- Algehele strategie van de instelling
- Beleggingsstrategie / strategische beleggingsovertuigingen
- Acties of beleid geformuleerd mbt. Paris alignment
- Acties of beleid geformuleerd mbt. CO2 voetafdruk
- Acties of beleid geformuleerd mbt. SDG doelstellingen
- Acties of beleid geformuleerd mbt. impact investing
- Anders

Toelichting:

Materiële klimaat- en milieurisico's kunnen de doeltreffendheid van de bestaande en toekomstige strategie raken. Om dit te onderzoeken, kan de instelling gebruik maken van vooruitblikkende instrumenten, zoals stresstesten en scenarioanalyses. Materiële risico's die uit de analyses voortvloeien worden meegenomen in het formuleren of actualiseren van de strategie.

Vraag 5

Geef per risico aan wat van toepassing is.

Bij deze vraag wordt een tabel weergegeven met risicogebieden financieel risico klimaatverandering fysiek, financieel risico klimaatverandering transitie, niet-financieel risico klimaatverandering, risico van milieuschade, risico van sociale factoren en risico governance factoren waarbij de vragen worden gesteld of er beleid is opgesteld en of er doelen en prestatie-indicatoren zijn opgesteld.

Toelichting:

Voor het uitvoeren en monitoren van de strategische doelen omtrent klimaat- en milieurisico's kan een instelling prestatie- en risico-indicatoren vaststellen. De indicatoren stellen de instelling in staat om in de uitvoering van haar strategie bij te sturen en acties te ondernemen. Afhankelijk van de activiteiten en materialiteit, kunnen specifieke indicatoren worden opgesteld voor de relevante onderdelen van de instelling en portefeuilles. Denk bijvoorbeeld aan indicatoren als de CO2- voetafdruk van de organisatie of het aandeel duurzame activa in het strategische beleggingsbeleid.

In deze tabel maken we onderscheid tussen risico's ten aanzien van klimaatverandering transitie (zoals verandering in wet- en regelgeving) , klimaatverandering fysiek (zoals overstromingen), milieuschade (zoals biodiversiteitsverlies), sociale factoren (zoals mensenrechtenschendingen en kinderarbeid) en governance (zoals corruptie) . Daarnaast maken we bij klimaat, omdat de data en methodes daarvoor redelijk toereikend zijn, onderscheidt tussen financieel en niet-financieel risico. Een voorbeeld van een niet-financieel risico is reputatie risico. Voorbeelden van prestatie indicatoren zijn onder andere een CO2 reductie target of een specifieke allocatie naar "impact" beleggingen.

Governance

Het is van belang dat de beleidsbepalers, als top van de instelling, klimaat- en milieurisico's verankeren in de governance, strategie, risicobereidheid en het risicobeheerkader. Aangezien deze risico's de instelling op meerdere manieren kunnen raken is een integrale verankering belangrijk. Op deze manier zorgen zij ervoor dat deze risico's voldoende aandacht krijgen binnen de organisatie en dat hier adequaat op kan worden ingespeeld. Ook bevorderen zij hiermee een cultuur van waarden, normen en gedrag die bijdraagt aan een bewuste afweging van klimaat- en milieurisico's. Beleidsbepalers treden ook in dialoog met relevante stakeholders zodat hun belangen en opvattingen in de afwegingen worden meegenomen.

Vraag 6

Geef een reactie op onderstaande stellingen:

Binnen het bestuur heeft ten minste één bestuurder duurzaamheidsrisico's in haar/zijn portefeuille.

Binnen de RvT heeft ten minste één commissaris duurzaamheidsrisico's in haar/zijn portefeuille.

Voor alle relevante sleutelfuncties geldt dat duurzaamheidsrisico's formeel onder hun taken en verantwoordelijkheden vallen.

- Ja
- Nee

Toelichting:

Door taken en verantwoordelijkheden voor klimaat- en milieurisico's in de eigen beleidsbepalende gremia te beleggen wordt het belang van dit thema benadrukt en kan commitment vanuit 'de top' voor klimaat- en milieurisico's worden getoond. Voor een adequate inbedding van klimaat- en milieurisico's kan worden bezien welke structuur, werkwijze en/of onderlinge taakverdeling binnen de eigen gremia passend is.

Vraag 7

Geef hieronder voor elke stelling aan in hoeverre het bestuur van uw instelling met de onderstaande activiteiten bezig is.

Het bestuur overweegt of er acties nodig zijn in de duurzaamheidstransitie.

Het bestuur maakt actieplannen voor de duurzaamheidstransitie.

Het bestuur bereidt de uitvoering van de actieplannen in het kader van de duurzaamheidstransitie voor.

Het bestuur voert concrete acties uit zoals die zijn opgenomen in de actieplannen voor duurzaamheidstransitie.

Het bestuur draagt een heldere langetermijnvisie op duurzaamheid uit naar al haar stakeholders.

Het bestuur neemt (operationele en strategische) beslissingen die in lijn zijn met de duurzaamheidsdoelen die zij heeft gesteld.

- Helemaal niet
- Nauwelijks
- Neutraal
- In enige mate
- In sterke mate

Vraag 8

Op welke manier wordt binnen het bestuur deskundigheid rondom duurzaamheid geborgd?

- Door proactief informatie op te halen bij interne & externe deskundigen.
- Door iedere individuele bestuurder een kennisprogramma te laten volgen dat specifiek gericht is op duurzaamheid.
- Door het bestuur een collectief kennisprogramma te laten volgen dat specifiek gericht is op duurzaamheid.
- Door periodiek kennissessies over relevante duurzaamheidsthema's met (externe) deskundigen* te organiseren.
- Door het onderdeel duurzaamheid in de bestaande kennisprogramma's op te nemen.
- Anders, namelijk _____

Toelichting:

Het is belangrijk dat beleidsbepalers voldoende kennis, ervaring en vaardigheden hebben op het gebied van klimaat- en milieurisico's om de blootstelling van de instelling aan deze risico's te kunnen beoordelen, en hier evenwichtige besluiten over te kunnen nemen. Bijvoorbeeld: Kennis over blootstelling aan klimaatrisico voor sector, fysieke risico's, transitierisico's, strategische risico's, aansprakelijkheidsrisico's nieuwe wet- en regelgeving,

Vraag 9

Geef in onderstaande tabel aan hoe vaak per jaar het bestuur informatie vanuit sleutelfuncties ontvangt over de beheersing van duurzaamheidsrisico's en deze betreft en bespreekt.

Hoe vaak worden relevante sleutelfuncties actief betrokken bij vraagstukken waarbij de beheersing van duurzaamheidsrisico's (kunnen) spelen?

Hoe vaak rapporteren sleutelfuncties over de beheersing van duurzaamheidsrisico's?

Hoe vaak worden de rapportages over de beheersing van duurzaamheidsrisico's in bestuursvergaderingen besproken?

- 0x
- 1-2x
- 3-4x
- 5-6x
- >7x

Toelichting:

Verantwoordelijkheden en middelen voor klimaat- en milieurisicobeheer toewijzen binnen organisatiestructuur Door taken en verantwoordelijkheden expliciet toe te kennen en evenwichtig te verdelen over functies, kunnen goed geïnformeerde besluiten worden genomen over klimaat- en milieurisico's. De aard van deze risico's vraagt dat instellingen in de besluitvorming rekening houden met grote onzekerheden over timing en impact van klimaatverandering en milieuaantasting. Hierdoor is het extra belangrijk dat het geluid van de relevante functies betrokken bij de beheersing van klimaat- en milieurisico's wordt meegenomen. Voor het adequaat functioneren van de functies is het van belang dat zij over voldoende financiële en personele middelen beschikken, inclusief de vereiste kennis en vaardigheden.

Vraag 10

Op welke manier worden de relevante sleutelfuncties van uw instelling ondersteund om hun rollen, taken en verantwoordelijkheden t.a.v. duurzaamheidsrisico's te vervullen?

- Door te investeren in vereiste kennis en vaardigheden m.b.t. duurzaamheidsrisico's.
- Door extra fte beschikbaar te stellen
- Door voldoende senioriteit en expertise beschikbaar te stellen
- Geen extra ondersteuning
- Anders, namelijk ...

Risico Management

Door klimaat- en milieurisico's op te nemen in de bestaande beheercyclus wordt structurele aandacht voor deze risico's geborgd. In deze cyclus identificeert, beoordeelt, mitigeert, monitort en evalueert de instelling de blootstelling aan de relevante risico's in het licht van de vastgestelde risicobereidheid. De instelling kan de beheersing conform deze stappen in de beheercyclus schriftelijk aantonen in beleid, managementinformatie en risicorapporten. De identificatie en beoordeling bouwt voort op de wettelijk verplichte risicobeoordelingen van financiële instellingen.

Vraag 11

In welke fase bevindt de integratie van duurzaamheidsrisico's in de risicomanagement cyclus van uw instelling?

- Nog niet gestart
- In beginfase
- Ontwikkelingsfase, kwaliteit nog onvoldoende
- Doorontwikkelingsfase, kwaliteit is voldoende
- Continue verbetering, kwaliteit is goed

Toelichting:

Door klimaat- en milieurisico's op te nemen in de bestaande beheercyclus wordt structurele aandacht voor deze risico's geborgd. In deze cyclus, identificeert, beoordeelt, mitigeert, monitort en evalueert de instelling de blootstelling aan de relevante risico's in het licht van de vastgestelde risicobereidheid. De instelling kan de beheersing conform deze stappen in de beheercyclus schriftelijk aantonen in beleid, managementinformatie en risicorapporten. De identificatie en beoordeling bouwt voort op de wettelijk verplichte risicobeoordelingen van financiële instellingen.

Vraag 12

Vallen duurzaamheidsrisico's in het risicoraamwerk van uw instelling onder:

- Markt
- Krediet
- Operationeel (zoals reputatie)
- Aansprakelijkheid
- Verzekeringstechnisch
- Bedrijfsmodel en Strategie
- Anders
- Niet opgenomen in risicoraamwerk

Vraag 13**Geef per risico aan wat van toepassing is.**

Bij deze vraag wordt een tabel weergegeven met risicogebieden financieel risico klimaatverandering fysiek, financieel risico klimaatverandering transitie, niet-financieel risico klimaatverandering, risico van milieuschade, risico van sociale factoren en risico governance factoren waarbij de vragen worden gesteld of er risicobereidheid en risico-indicatoren zijn geformuleerd. Voorts wordt de vraag gesteld of limieten zijn gedefinieerd t.a.v. de risico-indicatoren.

Toelichting:

De risicobereidheid vormt het startpunt van de inrichting van de risicobeheercyclus. Door in de risicobereidheid alle (materiële) risico's mee te nemen waaraan de instelling nu en in de toekomst blootstaat, kan een instelling aangegeven welke klimaat- en milieurisico's zij accepteert om haar strategische doelen te realiseren en welke niet. Als input voor de integratie van klimaat- en milieurisico's in de risicobereidheid kan de instelling nagaan welke risicocategorieën in welke mate worden geraakt door klimaat- en milieurisico's. Middels een materialiteitsanalyse kan de instelling bepalen welke risico's materieel zijn (zie box 1 met aandachtspunten voor de materialiteitsanalyse). Voor risico's die de instelling materieel acht, formuleert de instelling een risicobereidheid en treft gerichte maatregelen. Bijvoorbeeld een risicotolerantie op marktrisico dat wordt veroorzaakt door waardevermindering van activa vanwege strenger klimaatbeleid. Vooral vanwege het nieuwe en dynamische karakter van klimaat- en milieurisico's en de regelgeving daaromtrent, is het goed de risicobereidheid regelmatig te evalueren.

Informatievoorziening

Er lopen diverse initiatieven om transparantie in de financiële sector op het gebied van duurzaamheid te vergroten. Eén van de belangrijkste rapportagestandaarden voor klimaat- en milieurisico's die nu wordt ontwikkeld vloeit voort uit de Europese Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD); dit zijn de zogenoemde European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Instellingen die onder de regels vallen moeten in hun externe verslaggeving informatie opnemen over de effecten van ESG-factoren op de onderneming en die van de onderneming op mens en milieu, de dubbele materialiteit. Het gaat hierbij onder meer om ESG-informatie over de strategie, governance en bedrijfsmodel, materialiteitsanalyse, risico's en mogelijkheden en prestatie-indicatoren. Ook worden in deze standaarden data-indicatoren genoemd om klimaat- en milieurisico's te meten. Instellingen doen er goed aan hun databehoeftes zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij deze Europese rapportagestandaarden en helder te maken waar zij, aanvullende of afwijkende, eigen metrics en methoden hanteren. Dit geldt voor zowel instellingen die onder de rapportageverplichting vallen als instellingen die hier niet onder vallen.

Vraag 14

Hoe beoordeelt u de mate waarin uw instelling de informatieverplichtingen voor duurzaamheidsrisico's voor de komende drie jaren in beeld heeft?

- Nog niet gestart
- In beginfase
- Ontwikkelingsfase, kwaliteit nog onvoldoende
- Doorontwikkelingsfase, kwaliteit is voldoende
- Continue verbetering, kwaliteit is goed

Vraag 15

In welke mate heeft uw organisatie de benodigde data beschikbaar om duurzaamheidsrisico's in kaart te brengen?

- Nog niet gestart
- In beginfase
- Ontwikkelingsfase, kwaliteit nog onvoldoende
- Doorontwikkelingsfase, kwaliteit is voldoende
- Continue verbetering, kwaliteit is goed

Vraag 16

Heeft uw instelling (of de uitbestedingspartij) de (data) infrastructuur op orde om te voldoen aan de aankomende informatieverplichtingen in het kader van duurzaamheidsrisico's?

- Nog niet gestart
- In beginfase
- Ontwikkelingsfase, kwaliteit nog onvoldoende
- Doorontwikkelingsfase, kwaliteit is voldoende
- Continue verbetering, kwaliteit is goed

Toelichting:

Een adequate data-infrastructuur voor klimaat- en milieurisico's helpt de instelling bij het in kaart brengen van deze risico's. Voor een goede inbedding en integrale benadering is het belangrijk om de verzamelde data over klimaat- en milieurisico's te koppelen aan bestaande modellen en processen. Een belangrijk onderdeel van die infrastructuur is het vaststellen van de databehoeftes, die mede afhankelijk is van het bedrijfsmodel en de omvang van de instelling.

Beleggingscyclus

Vraag 17

Heeft uw instelling een formeel 'duurzaam beleggingsbeleid' opgesteld?

- Ja
- Nee

Zo ja, zijn hierin de volgende onderdelen meegenomen?

- Eventuele deelnemers preferenties
- Bestuurlijke afwegingen
- Beleggingsovertuigingen
- Duurzaamheid doelstellingen
- Key performance indicatoren
- Uitsluiting beleid
- Engagement/ stem beleid
- Specifiek 'duurzame' benchmark keuze
- ESG-ratings
- Ondertekende commitments/convenanten
- Anders

Vraag 18

Geef aan in welke stap van de beleggingscyclus duurzaamheidsrisico's "expliciet" worden meegenomen.

- Beleggingsvoorstellen/ Investment cases
- Asset Liability Management studie
- Strategie per beleggingscategorie
  - Aandelen
  - Bedrijfsobligaties
  - Staatsobligaties
  - Private equity
  - Hypotheken
  - Vastgoed
  - Infrastructuur
  - Grondstoffen
  - N.v.t.
- Manager selectie
- Monitoring
- Geen van bovenstaanden

Toelichting:

Denk bijvoorbeeld aan een 'investment case' en 'manager selectie' aan vooropgestelde criteria ten aanzien van duurzaamheidsrisico's, bij een ALM aan het modelleren van specifieke klimaatscenarios, Bij 'strategie per beleggingscategorie' aan een aangepaste benchmark op basis van duurzaamheidscriteria, allocatie op basis van duurzaamheidsfactoren (zoals CO2 voetafdruk, ESG rating, uitsluitingen), of actief aandeelhouderschap op basis van duurzaamheidsrisico's.

Vraag 19

Heeft uw instelling specifiek uitbestedingsbeleid ten aanzien van vermogensbeheerders met betrekking tot duurzaamheidsfactoren?

- Nee
- Ja

Zo ja, geef hieronder aan welke:

- Uitbestedingsdoel
- Afspraken over key performance indicatoren
- Lijst met toegestane instrumenten bij het duurzaamheidsbeleid
- Periodiciteit van de evaluatie van de uitvoering van het duurzaam beleggingsbeleid

Vraag 20

Welke van de volgende stellingen is van toepassing.

Uw instelling heeft specifieke criteria met betrekking tot monitoring van duurzaamheidsaspecten uit het beleggingsbeleid

Uw instelling heeft specifiek beleid dan wel afspraken, om bij afwijkingen buiten de risicotolerantie of niet halen van de strategische doelen op het terrein van duurzaamheid, bij te sturen.

De uitvoering van het beleggingsbeleid heeft afgelopen kalenderjaar geleid tot afwijking buiten de risicotolerantie voor duurzaamheidsrisico's.

Uw instelling heeft in afgelopen kalenderjaar minimaal een keer bij moeten sturen omdat een duurzaamheidsrisico buiten de risicotolerantie viel.

- Ja
- Nee

Toelichting:

Denk hierbij aan 'duurzaamheidsrisico's zoals CO2-voetafdruk of sociale impact.